

**STK PERSPEKTİFİNDEN ERKEKLERİN CİNSİYET
EŞİTLİĞİNE KATILIMI: YAKLAŞIMLAR,
MÜDAHALELER, DENEYİMLER VE ÖNERİLER***

**NGOS' PERSPECTIVES ON MEN'S ENGAGEMENT IN
GENDER EQUALITY: APPROACHES,
INTERVENTIONS, EXPERIENCES, AND
SUGGESTIONS**

Atilla BARUTÇU** & Nurseli Yeşim SÜNBÜLOĞLU***

ÖZ

Son yıllarda erkeklerin artan bir şekilde cinsiyet eşitliği mücadelesinin hedefi ve öznesi haline gelmesi, Türkiye'de pek çok sivil toplum kuruluşunun (STK) erkeklerle birlikte yapılabilecek çalışmalarını gündemlerine almasını ve erkeklerin cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabalarına dahil olmalarına etki edecek girişimlerde bulunmasını sağlamıştır. Bu kuruluşlar yürüttükleri çalışmalar ile cinsiyet eşitsizliğinin mevcut olduğu alanlarda erkeklerin farkındalığını arttırmaya ve erkekler ile diğer cinsiyetler arasında müttefik ilişkiler kurulmasına aracılık etmeye çalışmaktadır. Bu makale, yürütülen çalışmalar üzerinden hâkim literatürde olduğu gibi erkeklerin motivasyonlarını, erkeklik müzakerelerini ve kadın

* Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 123K871 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız. Projenin çeşitli adımlarındaki destekleri için Elif Esin Kılıç'a ve Gizem Doğan'a ayrıca teşekkürler. Proje için Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan, 24.08.2023 tarih ve 257 protokol numaralı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

** Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniv, Teoman Duralı İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye, a.barutcu@beun.edu.tr, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5966-6438>

*** Dr. Öğr. Üyesi, Kadir Has Üniv., Ortak Dersler Bölümü, İstanbul, Türkiye, yesim.sunbuloglu@khas.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0251-9458>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 15.02.2026

Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 13.05.2026

hareketleriyle olan ilişkilerini sorunsallaştırmaktan veya yürütülen programların tasarım, uygulama ve kurumsallaşma süreçlerini ele almaktan öte, STK deneyimlerinin kendisine odaklanmakta ve STK'ların yaklaşımlarını ve uygulama süreçlerinde ortaya çıkan kurumsal dinamikleri tartışmaya açmaktadır. Makalede tartışılan araştırma bulguları, söz konusu STK çalışmalarının envanterinin çıkarıldığı bir haritalama çalışması ile bu çalışmaları yürüten STK yetkilileri ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme verilerine dayanmaktadır. STK'ların bu çalışmaların planlanması ve yürütülmesi süreçlerindeki deneyimlerini merkeze alan makale, bu deneyimleri STK'ların karşılaştıkları destekler ve dirençler çerçevesinde incelemekte ve STK yaklaşımlarını, ihtiyaçlarını ve önerilerini görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Eşitliği, Erkeklerin Cinsiyet Eşitliğine Katılımı, Cinsiyet Temelli Şiddetin Önlenmesi, Eleştirel Erkeklik Çalışmaları, Sivil Toplum Kuruluşları (STK).

ABSTRACT

In recent years, the increasing recognition of men as both targets and agents of gender equality has led many non-governmental organizations (NGOs) in Turkey to prioritize collaborative efforts with men and to undertake initiatives that encourage their inclusion in gender equality efforts. Through their work, these organizations aim to raise awareness among men about areas in which gender inequality persists and to foster allied relationships between men and people of other genders. Rather than problematizing men's motivations, negotiations of masculinity, and their relationship with women's movements, or examining the design, implementation, and institutionalization of programs, as is common in the dominant literature, this article focuses on the NGO experience itself and opens up a discussion on NGOs' approaches and the institutional dynamics that emerge during intervention processes. The findings are based on a mapping study that inventoried these NGO activities and on in-depth interviews with NGO representatives involved in them. Drawing on NGOs' experiences in planning and intervention, the article analyses these processes within the framework of

the support and resistance they encounter and highlights their approaches, needs, and recommendations.

Keywords: Gender Equality, Men's Engagement in Gender Equality, Prevention of Gender-based Violence, Critical Masculinity Studies, Non-governmental Organizations (NGOs).

GİRİŞ

Cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında erkeklere düşen toplumsal rol ve sorumluluklar oldukça fazladır. Erkeklerin bu rol ve sorumluluklar konusunda farkındalık kazanması için özellikle son yıllarda Türkiye’de pek çok sivil toplum kuruluşu (STK) erkeklerle birlikte yapılabilecek çalışmalarını gündemlerine almakta ve erkeklerin cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabalarına dahil olmalarını sağlayacak girişimlerde bulunmaktadır. Bu kuruluşlar yürüttükleri projeler ile cinsiyet eşitsizliğinin mevcut olduğu alanlarda erkeklerin farkındalığını artırmaya ve erkekler ile diğer cinsiyetler arasında müttefik ilişkiler kurulmasına aracılık etmeye çalışmaktadır.

Erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını hedefleyen çalışmaların Türkiye’de ve uluslararası bağlamda yaygınlaşmasıyla birlikte, bu alandaki literatür de aktivizm, katılımcı erkeklerin deneyimleri ve müdahale programları ekseninde gelişmiştir. Mevcut çalışmalar, erkeklerin eşitlik mücadelesindeki aktivist konumlarını ve kadın hareketiyle ilişkilerini (Çetin-Ayşe, 2020; Peretz, 2017, 2020; Messner vd., 2015), müdahale programlarına katılan erkeklerin motivasyonlarını, dirençlerini ve erkeklik müzakerelerini (Casey, 2010; Casey vd., 2017; Chakraborty vd., 2020; Funk, 2006; Gibbs vd., 2018; Holmgren ve Hearn, 2009; Peacock ve Barker, 2014; Peretz vd., 2020; Ratele, 2015; Wells vd., 2013) ve müdahale programlarının tasarım, uygulama ve kurumsallaşma süreçlerini (Carlson vd., 2015; Casey vd., 2012; Flood, 2011; Tolman vd., 2019) ele almaktadır. Bununla birlikte, bu programları yürüten STK’ların kurumsal yaklaşımlarını ve uygulama süreçlerinde ortaya çıkan kurumsal dinamikleri inceleyen çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu makale, Türkiye’deki STK deneyimlerine odaklanarak erkeklerin cinsiyet eşitliği çabalarına katılımına odaklanan literatüre bu açıdan katkı sunmayı hedeflemektedir.

Makalede, STK’lar tarafından şimdiye dek yürütülmüş veya hâlihazırda yürütülmekte olan ve erkeklerin (cinsiyet beyanı erkek olanların) cinsiyet eşitliğine katılımını hedefleyen çalışmaların haritalandırıldığı, ardından da bu çalışmaları yürüten yetkililerle derinlemesine görüşmelerin yapıldığı araştırmanın sonuçları

tartışmaya açılacaktır. Mevcut literatürde erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını hedefleyen STK'lara dair yapılan akademik araştırmalar, bu STK'ların genel perspektiflerinden öte erkekleri hedef alan programları ve çalışmalarını farklı yönleriyle incelemekte ve/veya erkeklerin perspektifinden onların bu programlara nasıl dahil olduklarına, hangi motivasyonlarla bu araştırmalarda yer aldıklarına ve dönüşümlerine odaklanmaktadır. Bu araştırma ise STK'ların perspektifini temel almış ve onların cinsiyet eşitliğine katılımı konularında erkeklerin davranışlarını ve tutumlarını hangi stratejiler üzerinden dönüştürme hedefinde olduklarından yola çıkmıştır. Makalede bu stratejilerin ve hedeflerin nasıl belirlenip uygulandığına, ne tür yaklaşımlar geliştirildiğine, süreçte erkeklerden gelen hangi dirençlerle karşılaşıldığına, elde edilen sonuçlar ışığında hangi ihtiyaçların görünür olduğuna ve bu alandaki çalışmaların artması ve etkilerinin güçlendirilmesi için ne tür öneriler geliştirilebileceğine odaklanılacaktır.

STK'ların erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik artan girişimlerinin politik ve stratejik arka planını görünür kılmak için aşağıda öncelikle erkeklerin hangi tarihsel süreçte ve hangi küresel tartışmalarla cinsiyet eşitliği mücadelesinin hedefi ve öznesi haline geldiği ele alınacaktır. Ardından araştırmanın odağı doğrultusunda bu alanda çalışan Türkiye'deki STK'lardan veri toplamak için tercih edilen haritalama çalışması ve derinlemesine görüşme yöntemleri ve araştırma süreci detaylandırılacaktır. Son olarak ise araştırmada elde edilen bulgular STK yaklaşımları, STK müdahaleleri ve STK deneyimleri olarak kategorilendirilerek ele alınıp yine bulgular ışığında geliştirilen öneriler sunulacaktır.

1. ERKEKLERİN CİNSİYET EŞİTLİĞİ MÜCADELESİNİN HEDEFİ VE ÖZNESİ HALİNE GELMESİ

Yaklaşık son birkaç on yılda cinsiyet eşitliği çerçevesinden erkekler ve erkeklikler üzerine düşünmeye küresel çapta bir ilgi artışı olduğu görülmektedir. Alanda çalışan kuruluşlar özellikle #MeToo hareketi ile birlikte ilginin arttığını, erkeklerin ve oğlan çocuklarının cinsel taciz ve cinsiyet eşitliği ile ilgili tartışmalara katılmak istediklerini ve bu konularda bilgilerini artırmak istediklerini aktarmaktadır (MenEngage, 2019). Aslında erkekler ve erkeklikler tarih boyunca bir şekilde feminist literatürün ve kadın hareketinin gündemi olmuştur. Bununla birlikte, erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini, toplumda var olan farklı erkeklikleri ve bu farklı erkeklikler arası eşitsizlikleri sistematik şekilde ele almak 1980'lerin ikinci yarısından itibaren yükselişe geçen Eleştirel Erkeklik Çalışmaları disiplininin çalışmalarıyla mümkün olmuştur.

Erkeklerin, cinsiyet ilişkilerinde eşitliğin sağlanması ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi çalışmalarının hedefi olmanın yanı sıra özneleri de olduğu perspektifi ise 1970'lerden beri gündemdedir. 1970'lerde bu perspektifin öncüsü olanlar, o dönem çok etkin olan İkinci Dalga kadın hareketinden esinlenerek ve feminist argümanları benimseyerek kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için aktivist mücadele vermeye başlayan erkekler olmuştur. Bu dönemde yürütülen çalışmalarda, başta toplumsal cinsiyet temelli şiddet olmak üzere, farklı türleriyle şiddetin önlenmesinin yanı sıra, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve barışın tesis edilmesi temaları da dönemin ruhuna uygun olarak ön plandadır (Messner vd., 2015). Erkeklerle ve oğlan çocuklarıyla birlikte şiddetin önlenmesi ve eşitliğin sağlanması yönünde çalışma yürütmek genel toplumsal dönüşümün önemli bir vechesi olarak görülmüştür. 1980'lerin sonu ve 1990'lar, Messner ve arkadaşlarının (2015) sınıflandırmasına göre bu alanda ikinci döneme denk düşer. Bu dönemin en önemli özelliği, şiddete karşı mücadele eden kuruluşların ve bu çalışmalar için sağlanan fonların önceki döneme göre stabil hale gelmesiyle birlikte profesyonelleşmenin başlamasıdır. Bu dönemde şiddet karşıtı alanda çalışan profesyonellerin sayısı artmış ve akademi, hukuk, sosyal hizmetler ve STK'lar ile bu profesyoneller arasında genişleyen bir ağ oluşmuştur. Bu dönem ayrıca, aşağıda da detaylandırılacağı üzere, erkeklerin şiddetin önlenmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması çalışmalarına dahil olmasının, Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşların politika ve strateji belgelerinde önemli bir odak noktası olmaya başlaması ile de dikkat çeker. 2000'li yıllarla birlikte ise bu alanda yeni bir dönem açıldığı düşünülür (Messner vd., 2015). Bu dönemin öne çıkan özellikleri eşitliğin tüm cinsiyet gruplarını kapsayacak şekilde ele alınması, kesişimsel bir yaklaşımla ırk, sınıf, etnisite, yaş gibi kategorilerin cinsiyet deneyimlerini nasıl kendine özgü şekillendirdiğinin öneminin fark edilmesi ve şiddet karşıtı aktivistler ve kuruluşlar arasında MenEngage gibi ulusaşırı ağların ortaya çıkması olmuştur. Kurumsallaşmanın ön planda olduğu bu dönemde, erkeklerin katılımı temasının mevcut kurumların cinsiyet eşitlikçi dönüşümünün bir parçası olarak giderek daha kapsamlı şekilde ele alındığı görülmektedir.

Erkeklerin cinsiyet eşitliğinin sağlanması çalışmalarına dahil olmalarının geldiği son noktanın cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması çerçevesinde ele alınması mümkündür. Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik anlayış ve eylemlerin bütün anaakım politika alanlarında ve kurumsal süreçlerde temel alınmasını (Ecevit, 2021: 33-34) ve böylelikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsallaşmasını (Daly, 2005: 435) ifade eder. Anaakımlaştırma her tür kamusal faaliyetin planlama aşamasından itibaren toplumsal cinsiyet unsurunun göz önünde bulundurulmasını gerektirir. Bu

anlamda yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın bir aracı değil, kamusal faaliyetlerin dönüştürülmesi olarak ifade edilebilecek bir amaç olarak da düşünülmesi gerektiği vurgulanır (Eveline ve Bacchi, 2005). Kalkınma faaliyetlerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekliliğine yanıt olarak ortaya çıkan anaakımlaştırma, 1995 BM Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda hazırlanan deklarasyona ve daha sonra 2000 yılında Avrupa Konseyi Lizbon Stratejisi raporuna dahil edilmesiyle birlikte hem temel küresel strateji olarak hem de AB'nin resmi politikası olarak tanınmıştır (Sancar ve Bilgin-Göç, 2021). Anaakımlaştırmanın en önemli özelliklerinin başında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dönüştürücü eşitlik stratejisiyle ve bütüncül bir perspektifle yaklaşması gelir. Bütüncül perspektif hem eşitliğin tüm cinsiyet grupları için sağlanmasını hem de eşitliğin sağlanması çabalarına tüm cinsiyet gruplarının dahil olmasını ifade eder.

Erkeklerin cinsiyet eşitliği mücadelesine dahil edilmesine önemli katkısı olan anaakımlaştırma perspektifi özellikle uluslararası normları belirleyen sözleşme ve düzenlemeler ile yaygınlaşmış ve güç kazanmıştır. 1979 tarihli CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması) Sözleşmesi'nden başlayarak BM ve AB bünyesinde hazırlanarak yürürlüğe giren pek çok sözleşme eşitliğin sağlanması ve şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne vurgu yapmaktadır (Sancar ve Bilgin-Göç, 2021). 1994 BM Kahire Eylem Planı ve 1999'da güncellenen Sonuç Belgesi şiddetin önlenmesinin yanı sıra, erkeklerin ev içi iş ile çocuk bakımını paylaşma ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularındaki sorumluluklarına işaret ederek şiddet, eşitsizlik ve geleneksel erkeklik normları arasında ilişki kurar (UNFPA, 2004). Erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını odağına alan ilk uluslararası kuruluş olan BM Kadınların Statüsü Komisyonu'nun (CSW) 2004 yılında gerçekleşen 48. oturumunun sonuç belgesi ise iki açıdan kritik önemdedir: (1) Olumlu erkeklik modellerini yaygınlaştırma ve erkekleri eşitlik çalışmalarına teşvik etme konusunda devletlere sorumluluk yükleme ve (2) cinsiyet eşitliğinin erkeklerin ve oğlan çocuklarının hayatlarını da iyileştireceği vurgusu yapma (CSW, 2004).

CSW sonuç belgesi bu doğrultuda CEDAW'ı imzalayan ülkelerin geleneksel erkeklik rollerinin dönüşümü ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması konularında politika geliştirmeleri için sekiz alan belirlemiştir: eğitim (özellikle erken çocukluk dönemi eğitimi); kamu güvenliği; sağlık; insan hakları; HIV, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları; toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi; geçim sorunları ve yoksullukla mücadele; babalık ve bakım emeği (Sancar ve Göç-Bilgin, 2021: 70-71). Belirlenen bu alanlar dünyanın farklı bölgelerinde erkeklere yönelik yürütülen çalışmaların temalarını oluşturması açısından önemlidir. Geleneksel erkekliğin eşitlikçi yönde dönüşümü ve erkeklerin bu dönüşümün aktif öznelere

olması vurgusu AB bünyesinde de ön plana çıkmıştır. Avrupa Komisyonu'nun 2005 tarihli yıllık toplumsal cinsiyet raporu erkeklerin eşitlik mücadelesindeki rolünü ayrı başlık altında tartışarak konunun önemini vurgulamış, 2006 yılında bu konuda AB ülkelerinin ne tür ilerici politikalar geliştirebileceğinin tartışıldığı bir çalışma yürütmüştür. 2010 yılında çalışmalarına başlayan Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) de eşitliğin sağlanması için erkeklige dair politikalar geliştirilmesinin yanı sıra, cinsiyet ve sınıf, etnisite, engellilik gibi diğer toplumsal kategorilerin kesişimiyle ortaya çıkan sorunların saptanması ve günümüz toplumlarında erkeklerin üstlendikleri rollerin izlenmesini çalışmalarının odağı olarak belirlemiştir (Sancar ve Göç-Bilgin, 2021: 75-76). Bunların yanı sıra Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) gibi uluslararası örgütler de ekonomik alanda ve iş yaşamında cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönündeki çalışmaları ve erkeklerin eşitlikçi yönde dönüşümünü raporlarında özel olarak ele almaya başlamıştır.

Uluslararası normların oluşturduğu çerçevenin Türkiye'deki kamu politikalarına yansımaları ise öncelikli olarak cinsiyet eşitliğine dair eylem planları üzerinden takip edilebilmektedir. Eylem planları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu planların ilki 1996 yılında Pekin Eylem Planı'nın kabulü sonrası hazırlanmıştır ancak planın uygulamasıyla ilgili veriye ulaşamamaktadır. 2000'lerle birlikte uluslararası mecrada erkeklerin katılımı konusunun daha yoğun ele alınmasına paralel olarak, Türkiye'nin hazırladığı eylem planları da erkeklere yönelik strateji ve eylemleri içermeye başlamıştır. 2007-2010 "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı" (KSGM, 2018a), 2008-2013 "Toplumsal Cinsiyet Ulusal Eşitliği Eylem Planı" (KSGM, 2018b) ve 2018-2023 "Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" (KSGM, 2018c) ile halen geçerli olan 2024-2028 tarihli strateji belgesi ve eylem planı (KSGM, 2024) erkeklerin katılımına doğrudan yer veren strateji ve eylemleri içerir. 2024-2028 planı çerçevesinde, hedefin kapsamı açısından bakıldığında, erkeklerin dahil edilmesi ile ilgili eylemlerin büyük çoğunluğunun farkındalık ve duyarlılık artırmaya dönük olduğu, bu doğrultuda yöntem olarak da eğitim ve seminerler düzenlenmesinin benimsendiği görülür. Erkeklerin katılımı ve zihniyet dönüşümü özellikle kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik eylemlerde doğrudan vurgulanmakta, cinsiyet eşitliği ve kadın hakları temaları da yine şiddetin önlenmesine yönelik eylemlerin içinde ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra, ekonomi başlığı altında kadınların ekonomik hayata katılımının önündeki engellerin kaldırılması hedefinde erkeklerin katılımına açıkça işaret edilmekte, sağlık başlığı altında ise erkeklerin aile planlaması, üreme sağlığı ve kadın sağlığı ile ilgili konularda bilinçlendirilmesi stratejisine yer verilmektedir. Bilinçlendirme

ve farkındalık artırma dışında doğrudan kamu politikaları aracılığıyla erkekleri de dahil ederek eşitliğin sağlanması konusunda çocuk bakımının paylaşılmasını desteklemek üzere ebeveynlik izni düzenlemesi sınırlı da olsa önemli bir adım olmuştur.

Yukarıda kısaca ele alınan bu sözleşmeler, eylem planları ve strateji belgeleri uluslararası mecrada ve Türkiye’de sivil toplum alanında yürütülen erkekleri dahil etme çalışmalarını desteklemede ve içeriğini belirlemede önemli rol oynar. Bu çalışmaların uygulayıcıları, BM ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi uluslararası kuruluşlar veya White Ribbon, MenEngage, Promundo (güncel adıyla Equimundo) ve SONKE gibi cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlenmesi hedefiyle faaliyet gösteren (pro)feminist erkek örgütleridir. Erkekleri cinsiyet eşitliği çabalarına dahil etme çalışmalarının odaklandığı faaliyet alanları olarak (1) babalık, (2) spor, (3) erkek sağlığı ve cinsel sağlık ve (4) çalışma yaşamı/iş yeri öne çıkar. Bunlara ilave olarak, literatürde özellikle cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi çalışmalarında erkekler arası akrayan ilişkileri ile erkeklerin müttefik olarak rolü temalarının da erkeklerde olumlu yönde tutum ve davranış değişimine yol açma potansiyeline vurgu yapılır (Wells vd., 2013: 5). Tüm bu temalar erkeklere yönelik çalışmalarda hedef gruba erişmek için giriş noktası olarak kullanılmaktadır.

Ön plana çıkan dört alanda yürütülen projelerin izleme ve değerlendirme sonuçları eşitlikçi dönüşüme dair ümit vaat eder niteliktedir. Değerlendirmelere göre bu projelerin katılımcısı erkeklerin (1) çocuk bakım sorumluluklarını daha eşit paylaştıkları, bunun sonucu olarak da erkeklerin aile ve toplum içinde üstlenebilecekleri roller ile ilgili kapasitelerinin genişlediği, duygusal esenliklerinin arttığı ve duygularını ifade etme ve empati kurma konusunda geliştikleri ortaya konmuştur (Allen ve Daly, 2007; Horn vd., 1999). Benzer şekilde izleme çalışmaları (2) tanınmış olsun olmasın sporcular tarafından erkeklere aktarılan cinsiyet eşitliği ve şiddet karşıtlığını teşvik eden olumlu mesajların çok etkili olduğunu (Minerson vd., 2011) ve erkeklerin kendilerine spor kulüpleri aracılığıyla ulaşan şiddeti önleme çalışmalarına katılmaya istekli olduklarını (Garin, 2000) göstermiştir. Bunun yanı sıra, araştırmalar (3) geleneksel erkeklik normları ile HIV oranlarında artış, fiziksel ve psikolojik sağlığın olumsuz etkilenmesi ve cinsel saldırı ve ev içi şiddet arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Pulerwitz ve Barker, 2008; Barker vd., 2007; Campbell, 1995). Bu nedenle erkek sağlığı ve cinsel sağlık odaklı projelerin bir amacı erkeklerin bu ilişkiyi fark etmelerini ve zararlı davranışlarını değiştirmelerini sağlamak olur. Yetişkin hayatının önemli bir kısmının geçirildiği yer olması ve şirket politikaları aracılığıyla kişiler arası ilişkilerin ötesinde yapısal bir dönüşüm sağlama potansiyeli dolayısıyla (4) çalışma yaşamı/iş yeri odaklı çalışmalar da giderek daha fazla rağbet görmektedir. Avustralya’da Workplace Gender Equality

Agency tarafından yürütülen ve erkek çalışanları bakım sorumluluğu üstlenebilmeleri için esnek çalışmaya teşvik eden “The Equilibrium Man Campaign” (Flood ve Russell, 2017) ve Türkiye’de Sabancı Üniversitesi tarafından iş dünyasında kadına yönelik şiddete karşı farkındalık yaratma amacıyla yürütülen “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı” projesi bu alandaki çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bu çalışmaların bazıları eşitliğin sağlanması ve şiddetin önlenmesi konusunda çalışanların farkındalığını artırmanın ötesinde şirketlerde kadın liderliğini destekleme gibi daha kökten dönüşüme kapı açacak faaliyetler içermektedir.

Türkiye’de erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğine katılımını ve eşitlikçi erkeklikle ilgili söylem ve pratiklerin yaygınlaşmasını hedefleyen sivil toplum kuruluşu ve örgütlenmeler sınırlı sayıda olmakla birlikte farklı kurumsal ve politik konular içermektedir. Bu alanda YANINDAYIZ Derneği gibi iş dünyası ve medya bağlantılı daha kurumsal yapılar; Eleştirel Erkeklik İncelemeleri İnisiyatifi gibi akademi, aktivizm ve eleştirel erkeklik çalışmaları arasında köprü kuran oluşumlar; tamamı 2010’lu yıllarda kurulmuş olan ve bir süre sonra faaliyetlerine son veren Erkek Muhabbeti, Biz Erkek Değiliz İnisiyatifi ve Ataerkiye Karşı Erkekler gibi erkek şiddeti, cinsiyetçilik ve ataerkil tahakküme karşı kamusal eylem ve atölyeler yürüten aktivist gruplar öne çıkmaktadır. Bunun yanında Voltrans gibi trans erkeklerin deneyimlerine ve haklarına odaklanan dayanışma ağları ile AÇEV’in Baba Destek Programı gibi uzun soluklu, kurumsallaşmış ve ulusal/uluslararası iş birlikleriyle yaygınlaşmış programlar da bu alanın önemli aktörleri arasında yer almaktadır (Sancar ve Bilgin-Göç, 2021: 116-117).

Erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını sağlamayı ve artırmayı amaçlayan bu tematik çalışmalar sivil toplum alanında yaygınlaşırken, konuyla ilgili literatür de gelişmektedir. İlgili literatürü üç gruba ayırmak mümkündür: aktivizm boyutunu ele alan çalışmalar, katılımcı erkeklere odaklanan çalışmalar ve müdahale programlarına ve uygulayıcılara odaklanan çalışmalar. İlk grup çalışmalar erkeklerin eşitlik mücadelesine katılımının tarihini incelemekte, (pro)feminist aktivist erkeklerin kadın hareketi ile ilişkisine odaklanmakta, bu erkeklerin erkek ayrıcalıklarını nasıl anlamlandırdıklarına, aktivist mücadele içinde karşılaşılan zorluklara ve (pro)feminist müttefik olmanın ne anlama geldiğine bakmaktadır (Çetin-Ayşe, 2020; Peretz, 2017, 2020; Messner vd., 2015). Literatürün önemli bir kısmını oluşturan ikinci grup çalışmalar yürütülen uygulamaların ve müdahale programlarının katılımcısı olan erkeklere odaklanarak erkeklerin bu uygulamalara katılma motivasyonlarını, gösterdikleri dirençleri, müzakere ettikleri erkeklikleri, eşitlikçi mücadele içinde kendilerini nasıl konumlandırdıklarını incelemekte ve uygulama deneyimlerinden ne tür derslerin çıkarılabileceğini tartışmaktadır (Casey, 2010; Casey vd., 2017; Chakraborty vd., 2020; Funk, 2006; Gibbs vd.,

2018; Holmgren ve Hearn, 2009; Peacock ve Barker, 2014; Peretz vd., 2020; Ratele, 2015; Wells vd., 2013). Literatürün henüz gelişmekte olan üçüncü grubundaki çalışmalar ise müdahale programlarına ve bunların uygulayıcısı olan STK'lara odaklanarak, müdahalenin hangi düzeylerde gerçekleştiğini, erkeklerin katılımının nasıl kavramsallaştırıldığı ve kurumsallaştırıldığını ve erkeklerin katılımını sağlamak için geliştirilen stratejileri incelemektedir (Carlson vd., 2015; Casey vd., 2012; Flood, 2011; Tolman vd., 2019).

Türkiye'deki literatüre bakıldığında erkeklerin katılımının henüz çok sınırlı sayıda akademik çalışmaya konu olduğu görülür. Bu çalışmalar arasında en erken tarihli olan Handan Sayer'in (2011) "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı" başlıklı KSGM uzmanlık tezi konuyla ilgili önemli bir giriş niteliğindedir. Sayer'in tezinde işlediği temalar olan erkekliklerin sosyo-kültürel inşası, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarına katılımının önemi, erkeklerin katılımı ve cinsiyet eşitliği ile ilgili normlar ve düzenlemeler ve iyi örnekler etrafında daha kapsamlı ve güncel bir rapor çalışması ise Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin (CEİD) "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz II" kapsamında Serpil Sancar ve Murat Göç-Bilgin (2021) tarafından hazırlanmıştır. Murat Göç'ün 2025 yılında güncellediği bu raporda Türkiye'de erkeklere yönelik yürütülen çalışmaların özetlendiği bir bölüm de bulunur. Ancak odak noktasını uzun süreli sistematik çalışmalar oluşturduğundan ele alınan çalışma sayısı sınırlıdır. Bu makalenin bulgularını temel aldığı araştırma tam da bu alana katkı yapma amacıyla, Türkiye'de STK'ların erkeklere yönelik düzenledikleri farklı türden (eğitim, seminer, atölye vb.) çalışmaları, sahadaki durumu daha ayrıntılı tarif edebilmek için geniş bir açıdan ele almaktadır. Türkiye'de erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımı odaklı yapılacak kapsamlı projeler/araştırmalar ve bu çalışmalar sayesinde üretilecek ihtiyaç/durum tespitleri, şüphesiz ki Türkiye'de bu alanda gelişmekte olan sınırlı akademik üretimlerin de artmasını sağlayacaktır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma ile Türkiye'de erkeklerin cinsiyet eşitliğinin sağlanması çalışmalarına katılımında STK'ların geliştirdikleri yaklaşımlara, gerçekleştirdikleri müdahalelere, kullandıkları yöntemlere, karşılaştıkları güçlüklerle, uyguladıkları stratejilere ve genel deneyimlerine dair analitik bir çerçeve sunulması amaçlanmıştır, bu bulgular üzerinden erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımı odaklı yürütülecek çalışmaları güçlendirmek için öneriler sunulması hedeflenmiştir. Araştırma için etik kurul onayı Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Araştırma dahilinde öncelikle Türkiye'de erkeklere yönelik yürütülen cinsiyet eşitliği odaklı

çalışmalar haritalandırılmıştır. Bu haritalama çalışması söz konusu çalışmaların bir envanterini çıkararak çalışmaları yürüten STK'ların ve yürütülen bu çalışmaların ana hatlarının ve coğrafi dağılımının görünür olmasını sağlamış ve araştırmanın sonraki adımı olan STK görüşmeleri için bir liste oluşturmuştur. Ardından bu çalışmaları yürüten STK'larla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve STK'ların bu çalışmaların planlama ve yürütülme aşamalarındaki deneyimlerine odaklanılmıştır. Görüşmelerde STK'ların organizasyonel kapasiteleri, fon kaynakları ve kurdukları iş birlikleri ile ilgili ve erkeklere yönelik cinsiyet eşitliği çalışmalarında karşılaştıkları güçlükler, dirençler ve bunlarla baş etmek için geliştirdikleri stratejilerle ilgili bilgiler toplanmıştır.

Haritalama çalışması için öncelikle erkeklerin ve oğlan çocuklarının cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik çalışmalar yürütmüş olan (veya yürütmekte olan) kurumlar masa başı araştırmayla tespit edilmiş ve yürütülen çalışmaların bir listesi oluşturulmuştur. Çalışmaların derlenmesinde geniş bir perspektif ölçüt alınmış, uluslararası literatüre hâkim olan cinsiyete dayalı şiddeti önleme programlarının ötesinde, erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik çabalara dair daha geniş bir bakış açısı ortaya serilmesi amaçlanmıştır. Bu geniş perspektif içerisinde yalnızca sistematik programlar veya projeler değil, sohbet etkinlikleri, atölye çalışmaları, eğitim programları gibi STK'ların her türlü müdahalesi çalışmaya dahil edilmiştir. Ancak, bu kapsamda belirlenen ve listelenen çalışmalardan, yürütülen çalışma sürecinde belirli bir hedef kitlesi olmadığı anlaşılan (örneğin bir oturumunda erkekliğin de tartışıldığı genel içerikli konferanslar) veya erkekleri interaktif bir şekilde çalışmaya dahil etmeyen (örneğin tartışma bölümü içermeyen, davetli konuşmacının olduğu paneller), dolayısıyla çalışma sonrasında erkeklerin cinsiyet eşitliğine ve şiddetin önlenmesine katılımını sağlamaya dair bir çıktı/etki sunmadığı düşünülen etkinlikler kapsam dışı bırakılmıştır.

Haritalama sürecinde belirlenen çalışmaların hangi kurum tarafından, hangi ilde/illerde, ne kadar süre yürütüldüğü; çalışmalarda neyin amaçlandığı, hangi yöntemin/yöntemlerin kullanıldığı ve hangi hedef kitlenin belirlendiği gibi bilgilerin derlenmesi hedeflenmiştir. Bu bilgilerin derlenmesi için öncelikle hem kurumların web sitelerinin hem de literatür ve kamusal belgelerin taraması yapılmış, gerekli bilgilere bu yolla ulaşılamadığı durumlarda kurumlarla doğrudan iletişime geçilmiştir. Sonuç olarak masa başı araştırma ile 13 farklı oluşumun gerçekleştirdiği 24 farklı çalışmaya dair bilgiler elde edilmiş ve söz konusu çalışmalara dair bütünlüklü bir derleme hazırlanarak bir veri seti oluşturulmuştur. Bu derleme erkeklere yönelik çalışmaların türü, çalışmaları yürüten aktörler, benimsenen metodolojik yaklaşımlar, çalışmaların toplumsal etkileri ve etki analizleri gibi alanları yorumlayabilmek için bir kaynak oluşturmuştur.

Araştırmanın ikinci adımında, belirlenen STK çalışmalarının nasıl tasarlandığı, hangi hedeflerin gözetildiği, hangi ortaklıklarla ilerlendiği, hedef kitleye nasıl ulaşıldığı, çalışmanın nasıl yürütüldüğü, çalışmayla hangi faydaların sağlandığı ve hangi güçlüklerle ve dirençlerle karşılaşıldığı gibi konularda detaylı bilgiler toplanması hedeflenmiştir. Bu yüzden çalışmaları derlenen STK'lar ile iletişime geçilmiş ve hem kurumsal yaklaşımlarını hem de yürüttükleri çalışmaları detaylandırmaları amacıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, yürütülen çalışmaların uygulayıcıları ile gerçekleştirilmiş, çoğunlukla bu kişiler aynı zamanda ilgili STK'nın yetkilisi konumunda olan kişiler olmuştur. Bunun yanı sıra, kimi durumlarda çalışmanın uygulayıcısı ve bir STK yetkilisi, kimi durumlarda ise yürütülen çalışmanın birden fazla uygulayıcısı/çalışanı görüşmeye beraber katılmıştır. Görüşmelerde uygulayıcıların ve yetkililerin çalışma kapsamında üstlendikleri görevlerle uyumlu olacak şekilde, çalışmanın tasarlama, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarına odaklanılmıştır. Analiz sürecinde görüşmecilerin anlatıları, çalışmalara dair nesnel bir etki değerlendirmesi olarak değil, çalışmaları yürüten ve/veya organize eden STK temsilcilerinin bu çalışmaları nasıl anlamlandırdıklarını ve konumlandırdıklarını gösteren kurumsal anlatılar olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla ortaya çıkması beklenen kurumsal ve katılımcı yanlılıklarının analizde en aza indirilmesi için anlatılardaki gerilimler, tutarsızlıklar ve nitel verilerle uyumsuzluklar gibi noktalara dikkat edilmiştir.

Görüşmelerin biri hariç hepsi yazarlar tarafından yapılmış, görüşmecilerin uygunluğuna göre yüz yüze veya Zoom uygulaması üzerinden online olarak gerçekleştirilmiştir. Bir görüşme araştırmanın bursiyeri tarafından yüz yüze yapılmıştır. Bu noktada araştırmacıların görüşülen oluşumlardan bazılarıyla daha önceki çalışmaları/araştırmaları üzerinden kurdukları ilişkilerin sahayı kolaylaştıran ama bir yandan da veri toplama/yorumlama biçimine etkilerde bulunabilecek bir dinamik olduğu göz ardı edilmemelidir. Hem bu ilişkilerin hem de görüşmeler öncesinde hazırlanan haritalama raporunun etkisiyle görüşme esnasında temsil edilen STK'nın yürüttüğü çalışmalara dair daha şeffaf, kapsamlı ve detaylı veri elde edilebildiği düşünülebilir. Aynı zamanda görüşmecilerin onayı ile tüm görüşmelerin sesli olarak kayıt altına alınabilmesi, yine araştırmacıların konumunun sağladığı bir avantaj olmuştur. Öte yandan toplumsal cinsiyet ve erkeklik çalışmaları alanlarında çalışan bir kadın bir erkek araştırmacının bu alanlarda mücadele veren oluşumlarla karşılaşma hallerinin, hem temsil edilen oluşumu ve gerçekleştirilen çalışmayı anlatma biçiminde hem de bu paylaşımların aşağıdaki haliyle sınıflandırılarak tartışma biçiminde olası etkileri, tıpkı her nitel çalışmada olduğu gibi yadsınamaz.

Görüşmeler için hazırlanan yarı yapılandırılmış soru formu üzerinden öncelikle görüşülen kurum hakkında genel bilgiler elde edilmiş, kurumun hedefinin, hedef kitlesinin, yürüttüğü çalışmaların, fon kaynaklarının ve iş birliklerinin neler olduğunun öğrenilmesi amaçlanmıştır. Daha sonra erkeklerin ve oğlan çocuklarının cinsiyet eşitliğine katılımına dair çalışmaları hakkında sorular yöneltilmiş ve bu çalışmalarla nelerin hedeflendiği, bu hedefe yönelik hangi yöntem(ler)in kullanıldığı ve ne gibi sonuçlar elde edildiği öğrenilmiştir. Görüşme formunun sonraki kısımları bu çalışmaların iç aktörlerine (STK yöneticisi, proje yürütücüsü, proje asistanı vb.), dış aktörlerine (uzman, danışman, işbirlikçiler vb.) ve katılımcılarına ayrı ayrı odaklanmış, bu aktörlerin ve katılımcıların ilişkilerine ve çalışmadaki etki ve deneyimlerine dair konular detaylandırılmıştır. Yürütülen çalışmaların sonrasındaki genel görüşlere odaklanan sorular ise alınan olumlu/olumsuz geri bildirimleri, çalışmaların genel toplumsal etkilerine ve çalışmaların sayısının artması için neler yapılabileceğine dair görüşleri, çalışmaların hangi temalarda ve hangi hedef gruplara yönelik sürdürülmesi gerektiğine dair fikirleri öğrenmeye odaklanmıştır.

Araştırmada daha önce haritalama çalışmasında derlenen 24 çalışmadan toplam 19 tanesi için STK'lar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Haritalama çalışmasında derlenen ancak yetkili kişiye ulaşılamayan veya iletişime geçildikten sonra görüşme onayı ve/veya randevusu alınamayan çalışmalar için görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Görüşme yapılan çalışmalardan bazıları aynı STK tarafından yürütüldüğü için bu çalışmalar hakkında veriler tek bir görüşme üzerinden toplanmıştır. Aşağıda hem haritalama çalışmasının hem de yapılan derinlemesine görüşmelerin sunduğu bulgular “yaklaşımlar”, “müdahaleler” ve “deneyimler ve öneriler” başlıkları altında tartışmaya açılacaktır.

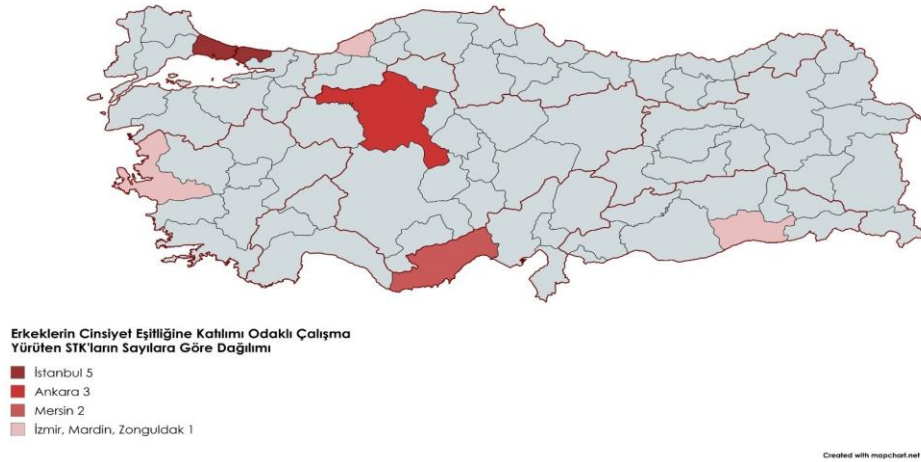
3. ERKEKLERİN CİNSİYET EŞİTLİĞİ MÜCADELESİNE KATILIMINDA STK YAKLAŞIMLARI, MÜDAHALELERİ, DENEYİMLERİ VE ÖNERİLER

Erkeklerin ve oğlan çocuklarının cinsiyet eşitliğine katılımı odaklı çalışmalar yürüten gruplara/örgütlere odaklanan araştırmaların pek çoğu, erkeklerin katılımının sağlanması için uygulanan yöntemleri, erkeklerden gelen dirençleri, dirençler karşısında uygulanan stratejileri ve yürütülen çalışmaların etki alanlarını görünür kılp tartışmaya açmaktadır (bkz. Carlson vd., 2015; Casey vd., 2012; Flood, 2011, 2015, 2019; Tolman vd., 2019). Bu araştırmada da STK müdahaleleri odak alınmış ve yukarıda detaylandırılan yöntemler aracılığıyla toplanan veriler STK yaklaşımlarını belirleyebilecek, STK deneyimlerini (özellikle karşılaşılan destek ve dirençleri) görünür kılabilecek ve erkeklerin cinsiyet

eşitliğine katılımını arttırmaya yönelik müdahalelerin artması/güçlenmesi için geliştirilen önerileri sunabilecek bir odakla tartışmaya açılmıştır.

Gerçekleştirilen haritalama çalışması ışığında, Türkiye’de erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımı odaklı çalışma yürüten STK’ların illere göre dağılımını ve yürütülen çalışmalar kapsamında Türkiye’de hangi illere ulaşıldığını görmek amacıyla aşağıda paylaşılan Türkiye haritaları hazırlanmıştır.¹ Haritalar, bu alanda çalışma yapan kurumların hangi şehirlerde yoğunlaştığını göstermesinin yanı sıra yürütülen çalışmaların kurumların bulunduğu şehirlerle sınırlı kalmadığını göstermesi açısından bir karşılaştırma sunmaktadır. Harita 1’de, Türkiye’de erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımı odaklı çalışma yürüten STK’ların daha çok İstanbul ve Ankara’da, bunların dışında ise çoğu büyük şehir olan sınırlı alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Harita 2’de ise bu STK’lardan bazılarının Türkiye çapında çalışmalar yürüttüğü ve pek çok farklı ili hedef belirledikleri anlaşılmaktadır. Bu haritada yürütülen çalışmalar kapsamında büyük şehirlerin yanı sıra Doğu Karadeniz Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi gibi farklı bölgelerdeki şehirlere de ulaşıldığı görülmektedir. Yine de yapılan çalışmaların azlığı ve olası etkilerinin görece sınırlı olduğu söylenebilir. Şüphesiz ki hem erkeklerin cinsiyet eşitliğine ilişkin algılarını olumlu yönde değiştirmek için hem de daha eşitlikçi alternatif erkeklik pratiklerinin normatif pratiklerle baş edebilme stratejileri geliştirebilmek için (Shefer, 2014) bu tarz çalışmaların çok daha fazla yapılmasına ihtiyaç vardır.

Harita.1: Erkeklerin Cinsiyet Eşitliğine Katılımı Odaklı Çalışma Yürüten STK’ların Sayılara Göre Dağılımı

¹ Çalışmaların yürütüldüğü yerlere dair sadece il sayısı verilen veya sadece bölge belirtilen çalışmalar haritaya dahil edilememiştir.

Harita.2: Erkeklerin Cinsiyet Eşitliğine Katılımı Odaklı Yürütülen STK Çalışmalarının Kapsadığı illere Göre Dağılımı

Haritalama çalışmasında yürüttükleri programlara dair bilgileri derlenen (ve Harita 1’de konumlandırılan) 13 oluşumun içinde sekiz dernek, iki vakıf, bir uluslararası örgüt, bir kent konseyi ve bir bağımsız inisiyatif yer almaktadır. Yürütülen (ve etki alanı Harita 2’de gösterilen) bu programlar atölye çalışmaları, atölye çalışması üretme ve yaygınlaştırma, uzun süreli veya tek günlük eğitimler, eğitici eğitimleri, içerik üretme ve yaygınlaştırma, erkek erkeğe veya karma sohbet etkinlikleri ve belirli yaş gruplarına yönelik farkındalık etkinliklerinden oluşmaktadır. Aşağıda öncelikle STK’ların müdahale programlarında uyguladıkları stratejiler ve etki alanları özelinde farklı yaklaşımlarla ilerleyerek erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik müdahalelerde bulunma çabaları ele alınacaktır.

STK Yaklaşımları

Araştırma boyunca erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik çalışmalar yürüten STK’ların kimi noktalarda ortaklaşp kimi noktalarda farklılaştığı görülmüştür. Bu durum STK’ları ve yaklaşımlarını çeşitli özellikleri üzerinden sınıflandırarak analiz etmeyi zorlaştırmaktadır. Hem haritalama çalışmasındaki hem görüşmelerdeki bulgular göz önünde bulundurulduğunda, STK’ların profillerinin yönetim kurulu üyeleri, genel hedefleri, finansman kaynakları, coğrafi faaliyet alanları, iş birlikleri, uygulanan faaliyet türleri ve benimsenen stratejiler açısından önemli ölçüde farklılık gösterdiği ortaya çıkmakta, bu farklılıkların yanı sıra bazı STK’ların kimi noktalarda benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Haritalama ve görüşme bulgularına dayanarak bu farklılıkların ve benzerliklerin, cinsiyet eşitliği çabalarına yönelik yaklaşımları ve

erkeklerin bu girişimlere katılımını önemli ölçüde etkilediği söylenebilir. Farklılıklar ve benzerlikler üzerinden bir sınıflandırma yapmak gerekirse, beş STK tarafından kurumsal yaklaşım benimsenirken, sekiz STK'nın daha tipik bir taban odaklı yaklaşım benimsediği öne sürülebilir.

STK'lar tarafından benimsenen *kurumsal yaklaşımın* belirgin özellikleri şu şekilde özetlenebilir: Uzun süreli programlarını büyük fonlar sayesinde geniş bir coğrafyaya yayarak sürdürebilen bu STK'ların yürüttükleri çalışmalarda programlar çoğunlukla şirketlerdeki İnsan Kaynakları birimleri tarafından yürütüldüğü için çalışmaların uygulanması daha rahat ilerleyebilmektedir. Erkek katılımcıları bulmak daha kolaydır çünkü bu STK'lar öncelikle şirket ve iş insanlarından oluşan ağlar üzerinden ilerlemektedirler. Örneğin, genellikle şirketlere, kendilerine önemli bir finans kaynağı olan eğitim programları satmakta veya ücretli eğitim verecek uzman sağlamaktadırlar. Dolayısıyla bu programlara erkeklerin katılımı gönüllü olmaktan ziyade zorunlu olma eğilimindedir. Bu durumda, STK tarafındaki uygulayıcıların gözlemlerine dayanarak, katılımcıların cinsiyet ilişkilerini ve güç dinamiklerini eleştirel bir şekilde sorgulama motivasyonunun gönüllü katılımcılara kıyasla daha düşük olabileceği iddia edilebilir. Bu özelliğe bağlı olarak, program sonunda katılımcı değerlendirmesi yapmak görece daha kolaydır çünkü değerlendirmeyi tamamlamayan katılımcıların takibini İnsan Kaynakları birimi üzerinden yapmak mümkündür. Öte yandan, görüşmelerden elde edilen verilere göre, bu STK'ların, yürüttükleri çalışmalar konusunda daha sınırlı bir öz değerlendirme sergileme eğiliminde oldukları söylenebilir. Ayrıca bu müdahaleler, karar alma süreçleri gibi şirket içi cinsiyet ilişkilerinin daha zorlu yönlerine odaklanmamaktadır. Bunun yerine, ofis ortamındaki kişilerarası ilişkileri değiştirmeyi hedef almaktadır. Kurumsal yaklaşımda çoğunlukla cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üreten günlük davranışların mikro dinamiklerini ortaya serme ve dönüştürme çabası mevcuttur. Son ve önemli bir nokta olarak bu STK'lar, erkekleri de ataerkil düzenin kurbanı olarak konumlandırarak, yani ataerkil normların üreticisi olma konumlarını geri plana atarak, eşitsizliğe dayalı toplumsal düzende erkeklerin de ezilme pratiklerini deneyimlediğinden hareketle, feminizme karşı araçsal denebilecek bir yaklaşım benimsemektedirler.

STK'ların bu yaklaşımları, her ne kadar bu makalenin doğrudan odağı olmasa da 1990'lardan itibaren gelişen feminist STK'laşma ve piyasalaşma literatüründeki tartışmalar üzerinden düşünülebilir. Kadın hareketi aktörlerinin örgütlenmesini resmileştiren ve feminist sivil toplumun profesyonelleşme, kurumsallaşma ve bürokratikleşme eğilimini ortaya seren STK'laşma (*NGO-ization*) süreci (Lang, 2023), hem bir "neoliberal yönetim biçimi" şeklinde işleyerek aktivizmi piyasalaştırmış hem de profesyonelleşme yoluna giden

örgütlere fon arayışı, zorunlu bürokratik ilişkiler, siyasi çatışmalar/iş birlikleri gibi yeni pratikler üzerinden “aktivist tükenmişlik” denebilecek etkiler yaratmıştır (Ana, 2023). Cinsiyet eşitliği aktivizminin tarihsel dönüşümüne işaret eden bu süreç, kurumsal yaklaşıma sahip STK’ların büyük fonlar alma, insan kaynaklarıyla iş birliği, program/eğitim satma veya ücretli uzman sağlama gibi özellikleriyle cinsiyet çalışmalarının piyasalaşma dinamikleri üzerinden STK’laşma kavramının olumlu/olumsuz getirileri ışığında tartışmaya açılabilir.

Kurumsal yaklaşımdan farklı olarak, daha dönüştürücü olduğu iddia edilebilecek *taban odaklı yaklaşım* için ise şu belirgin özelliklerden bahsedilebilir: Kuruluşların temel sürdürülebilirliğini destekleyen, çoğunlukla AB’den gelen daha sınırlı fonlardır. Bu kategorideki STK’ların bazıları LGBTi+ dernekleridir ve/veya LGBTi+ haklarına yönelik çalışmaları da olan oluşumlardır. Bu sebeple görünürlüklerinin ve operasyonel kapasitelerinin sınırlanabildiği ve bu durumun bu STK’ların yaşadığı temel zorluk olduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen STK’ların ağları öncelikli olarak yerel ittifaklardan ve ulusal feminist örgütlerden oluşmaktadır. Bu ittifakları dikkatli bir şekilde yöneterek ve nispeten düşük bir profil sergileyerek etkili çalışmalar yürütmektedirler. Bu yüzden bu STK’lar, barolar ve tabip odaları gibi çeşitli yerel örgütlerdeki feminist kadınlarla iş birliğinin önemini vurgulamaktadır. Bu yerel gruplarla stratejik ittifaklar, olası baskılara karşı STK’lara bir koruma alanı sağlamaktadır. Taban odaklı yaklaşımda, bütçe kısıtlamaları nedeniyle, güçlü bir ihtiyaç hissedilmesine rağmen, erkeklere odaklanan uzun vadeli, yapılandırılmış programlar uygulanamamaktadır. Ayrıca kurumsal yaklaşıma sahip STK’ların aksine, bu STK’lar kendi katılımcılarını kendileri bulmak/seçmek zorundadır; bu nedenle çeşitli aşamalarda (örneğin, katılımcılara ulaşma veya onları programlara dahil etme) farklı aktörlerden gelen zorluklarla ve dirençlerle karşılaşmaktadırlar. Son olarak, bu STK’ların hedef gruplarına ait profili daha yakından tanıdıkları ve düzenledikleri faaliyetler sonunda daha fazla öz değerlendirme yaptıkları söylenebilir.

STK’ların bu iki farklı yaklaşımına ve bunların getirdiği zorluklara ve avantajlara rağmen, tüm STK’ların karşılaştığı bazı ortak direnç biçimlerini ön plana çıkarmak da önemlidir. Çünkü bu dirençler, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğiyle nasıl ilişki kurduğuna dair önemli noktalara dikkat çekmektedir. Örneğin, çoğu STK erkeklerin genellikle cinsiyet eşitliğini (ve feminizmi) bir “kadın meselesi” olarak algıladığını belirtmiştir. Erkekler genellikle kendilerini eşit bir dünyaya katkıda bulunmaktan sorumlu görmemektedir. Bunun yanı sıra, erkeklerin kendilerini eşitsizliğin faileri olarak görmemelerinin çok yaygın olduğu, bunun yerine “diğer erkekleri” sorumlu gördükleri sıklıkla öne çıkmıştır. Erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kişisel olarak sorumlu

hissetmedikleri anlaşılmaktadır. Bazı STK'lar, trans erkeklerin erkeklik anlayışlarını tartışmanın da önemini vurgularken birçoğunun eşitliğe önemli engeller teşkil eden normatif eril uygulamalara ve tutumlara bağlı kaldığını belirtmiştir. Eşitlik adına harekete geçmek isteyen erkeklerin olduğu, ancak ne yapacaklarından veya nereden başlayacaklarından emin olmadıkları sıklıkla vurgulanmış, bu noktada STK müdahalelerinin rehberlik sağlamadaki değeri öne çıkmıştır. Son olarak, bazı erkeklerin eşitliğe doğru değişime açık oldukları, ancak diğer erkeklerin kendilerini yargılamasından korktukları için bu yönde bir çaba göstermekten çekindikleri dikkat çekmiştir.

STK Müdahaleleri

Bu çalışmada, STK'ların cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi amacıyla erkeklere yönelik yürüttükleri çalışmalar "müdahale" terimi ile ele alınmaktadır. Sivil toplum jargonunda yaygın olarak kullanılan müdahale terimi, yaygınlığını koruyan hiyerarşik ve ayrımcı cinsiyet normlarına ve davranışlarına müdahale ederek toplumsal değişimi sağlama çağrışımıyla bağlantılı olarak, bu araştırmada da farklı türden faaliyetleri ortak niteliklerine vurgu yaparak tanımlamak için kullanılmıştır. Erkeklerin cinsiyet eşitliğine ve şiddetin önlenmesine katılımına yönelik çalışan inisiyatifleri analiz ettiği makalesinde Flood (2011), inisiyatiflerin müdahale düzeylerini şu altı başlık üzerinden sınıflandırır: (1) bireysel bilgi ve becerilerin güçlendirilmesi, (2) topluluk eğitimlerinin teşvik edilmesi, (3) eğiticilerin eğitilmesi, (4) toplulukların teşvik edilmesi, güçlendirilmesi ve harekete geçirilmesi (5) örgütsel pratikleri çeşitlendirmek, (6) politikaları ve mevzuatları etkilemek. Flood'un sınıflandırması üzerinden bakıldığında, Türkiye'de bu alanda çalışmalar yürüten STK'ların girişimlerinin özellikle ilk beş maddeyle örtüştüğü söylenebilir. Politikaları ve mevzuatları etkilemek noktasında ise bu çalışmaların ne derece etkili olduğunun bu araştırma dahilinde yorumlanması güçtür.

Yapılan haritalama çalışması üzerinden STK müdahaleleri bütünlüklü bir şekilde incelendiğinde, erkeklere yönelik cinsiyet eşitliği odaklı çalışmalar yürüten kurumların ulaştıkları ve etki ettikleri alan itibarıyla birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir. STK'ların büyük çoğunluğunun (özellikle taban odaklı yaklaşıma sahip olanların) kısıtlı bütçeye sahip olmalarından kaynaklı olabileceği görüşmeler esnasında ortaya çıkan sebeplerden ötürü Türkiye çapında yapılan kapsamlı çalışmaların az olduğu, pek çok çalışmanın yerel düzeyde (ilgili kurumun bulunduğu kentte) etkili olma hedefiyle yola çıktığı anlaşılmaktadır. Çalışmaların büyük çoğunluğu devamlılığı olmayan tek seferlik etkinlikler olarak gerçekleşmektedir. Literatürde bu çalışmaların önemi yadsınmamakla birlikte küçük ölçekli ve kısa vadeli olması sebebiyle dikkate değer büyüklükte bir kitleyi

dönüştürmedeki etkisi bir eleştiri noktası olmakta ve uzun süreye yayılan çalışmaların önemi vurgulanmaktadır (bkz. Peacock ve Barker, 2014). Türkiye’de bir haftadan fazla sürecek şekilde planlanan müdahalelere ne yazık ki az rastlanmaktadır. Mevcut haliyle erkekleri hedefleyen çalışmaların henüz oldukça az kişiye ulaştığı, dar kapsamlı ve kısa ömürlü olduğu görülmektedir.

Yürütülen çalışmaların az sayıda ve dar kapsamlı olmasının nedenlerinden birinin sınırlı işgücü ve uzmanlık olduğu söylenebilir. Hem haritalama çalışmasında hem de görüşmelerde öne çıkan bir nokta, Türkiye’de erkeklik odaklı çalışmaların sınırlı bir kadro tarafından yürütüldüğü olmuştur. Eleştirel Erkeklik Çalışmaları’nın oldukça az kişinin uzmanlık geliştirdiği bir alan olması, özellikle eğitim odaklı müdahale çalışmalarında sınırlı insan kaynağı üzerinden sınırlı girişimlerde bulunulmasına sebep olmaktadır. Haritalama sürecinde kapasite geliştirme amaçlı çok az sayıda çalışmaya rastlanmış olması da bu sınırlılığı yansıtan ve alanın gelişmeye ve genişlemeye ihtiyaç duyduğunu destekleyecek bir veri olarak düşünülebilir.

Erkeklerin cinsiyet eşitliği mücadelesine katılımına yönelik çalışmalar yürüten kurumlar, her ne kadar erkeklerin ve erkekliğin cinsiyet eşitliği nezdinde dönüşümü hedefiyle yola çıksalar da gerçekleştirdikleri çalışmalardaki katılımcıları kimi durumlarda sadece erkeklerden, kimi durumlarda ise karma cinsiyetlerden seçtikleri görülmüştür. Birinde erkeklerin kendi aralarında daha önce çok da konuşmadıkları bir mesele olan erkeklik üzerine konuşup düşünmesinin önemine öncelik verilirken, diğerinde erkeklerin erkekliği diğer cinsiyetlerle de konuşmasının ve tartışmaya açmasının anlamlı olduğu fikri öne çıkmaktadır. Bu durum, gerçekleştirilen müdahalelerde cinsiyet eşitliğine yönelik dönüşüm için iki farklı yöntemin de benimsendiğini göstermekle beraber hangisinin erkeklerin eşitlik yönünde dönüşümünde daha etkili olduğu tartışmaya açıktır.

STK temsilcileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden hareketle, müdahale programlarında atölye/sohbet türündeki çalışmaların çokluğu, erkeklerin birbirleriyle (ve/veya kadınlarla) konuşmalarının ve etkileşimlerinin dönüşüm için önemli bir yönetsel araç olduğu düşüncesinin yaygınlığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, çalışmaların neredeyse tamamının yetişkin erkekleri hedefleyecek şekilde yürütüldüğü, oğlan çocuklarına yönelik çalışmaların oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Yetişkin erkeklerin hedef olduğu çalışmalarda babalığın dönüşümünün ya doğrudan ya da genel çalışma içerisinde pek çok odaktan biri olarak önemsendiği görülmektedir. Bu odak noktasının öncelenmesi, uluslararası literatürde de dikkat çeken bir olgudur (bkz. Allen ve Daly, 2007; Wells vd., 2013). Örneğin, Wells ve arkadaşlarının (2013) erkekliğin cinsiyet

eşitliği nezdinde olumlu dönüşümüne yönelik etkili olan alanları belirlemek için yaptıkları kapsamlı literatür taramasında ilk sırayı “babaların katılımı” alır. Bu odağın Türkiye’deki çalışmalarda da önemsendiği yapılan haritalama çalışmasında görülmektedir.

Son olarak mevcut çalışmalara dair web sitesi gibi mecralar aracılığıyla kamuya açık bilgi paylaşımlarında eksiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Yürütülen çalışmalarla ilgili bazı temel bilgiler çalışmaların paylaşıldığı metinlerde bulunmamaktadır. Yürütülmüş çalışmaların değerlendirmelerinin yapıldığı rapor gibi belgelere erişim ise istisnai durumlarda mevcuttur. Bu durumun çalışmalar arası etkileşimi ve birbirinden öğrenmeyi sınırlı hale getirdiği söylenebilir.

STK Deneyimleri ve Öneriler

STK’lar çalışmalarını yürütürken hem destekleyici dinamiklerle hem de çeşitli dirençlerle karşılaşmaktadır. Paylaşımlar, desteğin genellikle iç ve dış aktörlerin (ve bazen katılımcıların) güvenli bir ortam oluşturabilmesi, sağlıklı bir tartışma yürütebilmesi ve bununla bağlantılı olarak eğitim/etkinlik süreçlerinin iyi yönetilmesinden doğduğunu göstermektedir. Bu noktada uygulayıcıların, katılımcı erkekleri kazanmak için eleştirel veya suçlayıcı bir dil kullanmak yerine empati içeren ve duygusal olarak yakın bir yaklaşım sergilemeyi stratejik olarak benimsemeleri dikkat çekicidir. Öte yandan, dirençlerin STK’lar için çoğunlukla yapısal ve güvenlik kaynaklı olabildiği görülmektedir. STK yapısı ve fon kaynakları (insan kaynağı eksikliği, sürdürülebilirlik sorunları, fon bağımlılığı, politik baskı vb.), direnç yaratabilen temel alanlar olarak görünür olmuştur.

Erkeklerden geldiği belirtilen ortak direnç biçimleri ise onların cinsiyet eşitliğiyle nasıl bir ilişki kurduğuna dair önemli noktaları ortaya sermektedir. Çoğu STK, daha önce değinildiği gibi erkeklerin cinsiyet eşitliğini (ve feminizmi) bir “kadın meselesi” olarak görme eğiliminde olduğunu ve kendilerini eşit bir dünyaya katkıda bulunmaktan sorumlu görmediklerini özellikle belirtmiştir. Erkeklerin kendilerini cinsiyet eşitsizliğinin failleri olarak düşünmeme ve eşitsizliğe dayalı düzenin sorumluluğunu genellikle “diğer erkeklerle” veya dış faktörlere atma eğilimleri yüksektir. Ayrıca, değişime açık olan bazı erkeklerin bile diğer erkeklerin kendilerini yargılamasından çekindikleri için çaba göstermekten geri durabilmeleri ve/veya eşitlik adına harekete geçmek isteyip ne yapacaklarından veya nereden başlayacaklarından emin olamamaları dikkat çekicidir. Bu noktalar, erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik müdahalelerde karşılaşılan erkeklik dirençlerine dair tespitlerde başı çeken önemli noktalar olmakla beraber, cinsiyet eşitliğine engel teşkil eden normatif eril uygulamaların ve tutumların trans erkekler tarafından da beslenebildiği,

kadınların olduğu karma gruplarda erkeklerin erkeklik deneyimlerine dair konuşmaktan sakındığı, babalığın öğretilen bir şey olmadığı düşüncesinin yaygınlığı ve cinsiyet eşitliği mücadelesine katılıma yönelik müdahale programlarının olumlu etkilerinin erkekler için kısa süreli olabildiği ve kalıcı dönüşümlere olanak tanıyamadığı gibi durumlar yine STK'ların yürüttükleri müdahale programları esnasında direnç olarak ele alınan güçlükler olarak karşımıza çıkmaktadır.

STK görüşmelerinde, yukarıda ele alınan son maddeyle de ilişkili olarak, hem erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını hedefleyen çalışmaların erkekler üzerindeki etkisini kalıcı kılmak hem de kapsamlı ve uzun süreli çalışmaların sayısını artırıp bu çalışmaların sürdürülebilirliğini sağlamak için neler yapılması gerektiğine dair çeşitli öneriler ortaya çıkmıştır. Bu önerilerin başında ısrarlı savunuculuk, farklı gruplarla iş birlikleri geliştirme ve yeni politikalar üretme ihtiyacı gelmektedir. Görüşmelerde eşitsizlikten beslenen ve eşitsizliği besleyen cezasızlık politikalarına karşı ısrarlı bir şekilde mücadele verilmesi gerektiği sıklıkla ele alınmış, her alanda ne erkeğin ne de kadının iktidarını savunmak üzerinden bir politika güdülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerle (ve özellikle muhtarlarla) ve her kentte bulunan üniversitelerle kurulabilecek iş birliklerine yönelik ihtiyaca dikkat çekilmiştir. Cinsiyet eşitliğinin ve erkekliğin eşitlik yönünde dönüşümünün yaygınlaştırılması için sosyolog, psikolog, avukat, sosyal hizmet uzmanı gibi uzman destekleri ve gönüllüler aracılığıyla bir danışmanlık merkezi kurulması gibi hizmetlerin ve avukat adayları, taksiciler, beyaz yakalı işçiler, sığınma evi çalışanları gibi spesifik meslek gruplarına yönelik destek programlarının gerekliliği ön plana çıkmıştır. Kurum politikalarına “sızmaya” yönelik ihtiyaç da vurgulanmış, tüm kurumlarda işe yeni girenler için cinsiyet eşitliği zorunlu eğitimi verilmesi önerilmiş, bunun için de özellikle özel şirketler üzerinde bir baskı politikası uygulanabileceği ele alınmıştır.

Bunun yanı sıra doğrudan erkekleri ele alan veya erkeklerin yapması gerektiği vurgulanan çeşitli öneriler öne sürülmüştür. Örneğin, erkeklerin dezavantajlı grupların deneyimlerini anlamalarına yönelik uygulamalara yoğunlaşılacağı ve erkeklerin de erkeklikten zarar gördüğüne dair farkındalık yaratacak uygulamalar geliştirilebileceği ele alınmıştır. Bu ve benzeri uygulamaların gerçekleştirilmesi için stratejik olarak berberler, camiler, kahvehaneler gibi erkeklerin bulunduğu homososyal mekânların tercih edilmesi gerektiği önerilmiştir. Ayrıca başta bu tarz mekânlar olmak üzere tüm mecralarda eşitliğe yönelik etkili ve akılda kalıcı sloganlar üretilerek kampanyalar yürütülmesi gerektiği bir ihtiyaç olarak sunulmuştur. Bu kampanyaların cinsiyete dair rivayetlerin ve bilgi kirliliğinin önüne geçmek için de etkili olabileceği ve özellikle sosyal medya aracılığıyla yaygınlaştırılabileceği vurgulanmıştır. Öte yandan

erkeklerin eşitliğe duyarlı hemcinsleri öncülüğünde bir araya gelip erkeklik ve eşitlik üzerine konuşmaları gerektiği dile getirilmiş, bunun da ötesinde daha önce müdahale programlarına katılan erkeklerin kendi oluşumlarını kurmasının, mümkünse dernekleşmesinin ve ilgili alandaki çalışmaları sürdürmesinin önemi vurgulanmış ve bunun için müdahaleyi gerçekleştiren STK'ların aracılık edebileceği öneri olarak sunulmuştur.

Görüşmelerde mevcut STK müdahalelerinin geliştirilmesi yönünde de çeşitli öneriler ortaya çıkmıştır. Örneğin, müdahale programlarını ve/veya kampanyaları yürütebilmek için finansal destek sunabilecek kurumlarla erkenden (senelik bütçe planlamalarını yapmadan önce) iletişime geçilmesi ve bütçelerine dahil olunması, çalışmaların daha kapsamlı ve uzun soluklu olması için önemli bir öneri olarak sunulmuştur. Ayrıca müdahale programlarına katılan erkek sayısının az olabildiğinden hareketle, bu sayıyı artırmak için bölgeyi tanıyan profesyonellerden kesinlikle destek alınması gerektiği önerilmiştir.

Erkeklerin cinsiyet eşitliği mücadelesine dahil olmalarının veya eşitlik yönündeki dönüşümlerinin kalıcı olabilmesi için babalık rollerine ve baba-çocuk (özellikle baba-oğul) ilişkilerine dair yapılacak çalışmaların artması gerektiğine yönelik vurgular bir diğer önemli nokta olmuştur. Erkeklerde cinsiyet eşitliği farkındalığının uzun süreli olması ve yeni nesillere aktarılması için doğrudan babalık kimliğinin eşitlik yönünde dönüşümüne dair çalışmalar yapılabilmesi (ve yapılması gerektiği), hem doğrudan babalık üzerine çalışan hem de müdahale çalışmalarında babalığı da gündemlerine alan STK'lar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu sebeple erkeklerin ve babaların erkeklik ve babalık üzerine düşünüp konuşmalarını sağlayacak ortamların yaratılabileceği ve babaların çocuklarıyla birlikte katılabilecekleri sosyal etkinlikler düzenlemenin etkili olabileceği vurgulanmıştır.

Erkeklerin cinsiyet eşitliğine ve şiddetin önlenmesine katılımını artırmak ve bu alandaki çalışmaları güçlendirmek için neler yapılabileceğine dair ortaya çıkan bu öneriler, öte yandan bazı ihtiyaçların görünürlüğünü de beraberinde getirmektedir. Zira STK görüşmelerinde ortaya çıkan en önemli bulgulardan biri, yürütülen çalışmaların bazı eksikliklerden dolayı etkisiz kalabildiği veya tekrar edilemez olduğu, aynı şekilde yürütülmek istenen çalışmaların da fikir aşamasında kalabildiği yönünde olmuştur. STK paylaşımları ışığında erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımını sağlamak ve bu alandaki çalışmaları artırmak için nelere ihtiyaç olduğuna dair tespitlerin başında erkeklerle çalışmaya yönelik eğitim materyallerinin geliştirilmesi, erkeklerle çalışacak eğitilmiş insan kaynağının genişletilmesi ve erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik çalışmaları destekleyecek fon kaynaklarının artırılması ve/veya bu çalışmaları

destekleyen/destekleyebilecek fon kaynaklarının görünürlüğünün ve yayılımının sağlanması gelmektedir. Bunların yanı sıra gerçekleştirilen müdahale programlarının tekrarının/sürekliliğinin sağlanması, erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik çalışan STK'lar arası iletişim ve haberleşme ağının geliştirilmesi ve erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik çalışacak daha fazla STK'ya alan açılması sıklıkla dile getirilmiştir. Erkeklerin cinsiyet eşitliğine katılımına yönelik hali hazırda yapılmış olan çalışmaların görünürlüğünün sağlanması da ihtiyaç olarak vurgulanan noktalardan biri olmuştur.

Tüm bu deneyimler, öneriler ve ihtiyaçlar, cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabalarına erkekleri stratejik ve dönüştürücü bir şekilde dahil etmenin önemine olan inanç üzerinden paylaşılmış ve ele alınmıştır. Erkekler ve erkeklik odaklı yürütülen yerel ve küresel çalışmalar da genel olarak cinsiyet eşitliğinin önemine dikkat çekmenin ötesine geçerek erkekliği dönüştürücü kapsamlı yaklaşımlar benimsemenin ve ataerkil ve zararlı normları dönüştürmenin önemini ortaya sermiştir (bkz. AWID, 2004; Hewson-Munro ve McCook, 2023; Ruxton, 2009). Bu dönüşüm, hem kadınlar ve kız çocukları için hem de erkeklerin kendileri için elzem görülür ve bu yüzden erkekleri mücadele alanının içine çekmek önem arz eder. AWID (The Association for Women's Rights in Development) tarafından yayınlanan "Working with Men for Women's Rights" (Kadın Hakları İçin Erkeklerle Çalışmak) (2004) başlıklı raporda cinsiyet eşitliği için kadınların gücünü ve eylemliliğini destekleme hedefinin yanı sıra ikinci bir temel hedef özellikle vurgulanır: erkeklerin eşitsizliklere meydan okuma eylemliliğini sağlamak. Bu meydan okumanın, erkeklerin kendilerinin ataerkil sistemin altında ezilmeyen sağlıklı bireyler olabilmesinin yolunu açarak da cinsiyet eşitliğine katkı sunduğu düşünülür. Benzer şekilde COMAB (The Coalition on Men and Boys) tarafından hazırlanan "Man Made: Men, Masculinities and Equality in Public Policy" (Erkek Yapımı: Kamu Politikalarında Erkekler, Erkeklikler ve Eşitlik) (Ruxton, 2009) başlıklı raporda, kız çocuklarının ve kadınların güçlenmesi için kaynak ve destek ihtiyacının vurgulanmasının yanı sıra oğlan çocuklarının ve erkeklerin sağlıklı bireysel gelişimleri için geleneksel ve zararlı erkeklik normlarının kırılmasına dair destek mekanizmalarının gerekliliğine özellikle dikkat çekilir. Bu ikili hedefin sırasıyla mevcut eşitsizlikleri gidermek ve yapısal dönüşümleri sağlamak için önem arz ettiği savunulur.

Bu anlamda Türkiye'de erkekleri ve erkekliği gündemlerine alan STK'ların da farklı/ortak yaklaşımları doğrultusunda ve deneyimleri ışığında erkeklerin cinsiyet eşitliği mücadelesine aktif katılımına yönelik çabaları, sadece kadınlar ve kız çocukları için değil, tüm cinsiyetler için kritik önem taşır. Bu yüzden kurumsal yaklaşıma sahip STK özelliklerinde vurgulandığı gibi erkeklerin de ataerkil

sistemin kurbanı olarak ezilen ve cinsiyet eşitliği sayesinde özgürleşebilecek bireyler olarak ele alınması ve bu yönde stratejik müdahalelerde bulunulması etkili olabilir. Promundo ve UNFPA tarafından hazırlanan “Adolescent Boys and Young Men” (Ergen Oğlanlar ve Genç Erkekler) (Kato-Wallace vd., 2016) başlıklı raporda, kız çocuklarının ve kadınların güçlenmesi için oğlan çocuklarının ve erkeklerin dönüşümüne dikkat çeken yaklaşımlar ile zararlı erkeklik normlarının oğlan çocukları ve erkeklerin kendi refahı için sorgulanması gerektiğine dikkat çeken yaklaşımları birleştiren “toplumsal cinsiyet eşzamanlı yaklaşımlar” (*gender synchronized approaches*), Türkiye’de bu alandaki tüm STK’ların benimseyebileceği etkili bir yaklaşım olarak öne sürülebilir.

4. SONUÇ

Bu makale Türkiye’deki STK’ların erkeklerin cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi mücadelesine katılımını teşvik etmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalara odaklanan bir araştırmanın bulgularını ele almıştır. Burada tartışılan araştırma bulguları söz konusu çalışmaların envanterinin çıkarıldığı bir haritalama çalışması ile bu çalışmaları yürüten STK yetkilileri ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşme verilerine dayanmaktadır. Makale, STK’ların bu çalışmaların planlanması ve yürütülmesi süreçlerindeki deneyimlerini merkeze almış, bu deneyimleri aldıkları destekler ve karşılaştıkları dirençler çerçevesinde tartışmaya açmış ve yaklaşımlarını, ihtiyaçlarını ve önerilerini görünür kılmaya çalışmıştır.

STK’ların yürüttükleri çalışmalar esnasında katılımcı erkeklerin hem cinsiyet eşitliği yönündeki dönüşümüne dair olumlu gelişmelere işaret eden desteklerle hem de bu dönüşümü ve aynı zamanda çalışma sürecini zorlaştırdığı söylenebilecek dirençlerle karşılaştıkları söylenebilir. Bulgular yürütülen çalışmaların çoğunlukla sistematik ve uzun soluklu uygulamalar olmaktan çok, kısıtlı bütçe ve insan kaynağı ile yürütülen ve dolayısıyla etki alanı sınırlı kalan uygulamalar olduğunu göstermektedir. Genellikle STK’ların kendi faaliyet alanları içinde sahada gördükleri ihtiyacı karşılamak için yürüttükleri etkinliklerden oluşan bu çalışmalar, yöntem olarak neredeyse tamamen yetişkinlere yönelik eğitimler, atölyeler ve sohbetler olarak organize edilmektedir. Bu da oğlan çocuklarının cinsiyet eşitlikçi çalışmalarda kapsam dışı kalması sonucunu doğurmaktadır. Kısıtlı kaynaklar yürütülen çalışmaların etki değerlendirme aşamasını da olumsuz etkilemekte, yapılandırılmış şekilde değerlendirmesi yapılamayan çalışmalarla ilgili bilgilerin kamusal görünürlüğü oldukça sınırlı kalmaktadır. Çalışmalar arası etkileşim ve STK’lar arası erkeklik odaklı çalışmalar özelinde deneyim paylaşımının yetersiz kalması da öne çıkan bulgulardandır.

Tüm bu kısıtlılıklara rağmen bu alandaki çalışmaların artması ve etkilerinin güçlendirilmesi önemli görülmektedir. Erkeklerin cinsiyet eşitliği kavramı ve çabaları ile ilişkilendirme biçimleri (bu alanın kadınları ilgilendirdiği algısının güçlü olması, cinsiyet temelli eşitsizliklerin sorumluluğunu almaya mesafeli yaklaşılması ve somut adımlar konusunda yönlendirilme ihtiyacı) bu alanda daha fazla çalışma yürütülmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

Allen, Sarah ve Kerry J. Daly (2007), *The Effects of Father Involvement: An Updated Research Summary of the Evidence* (Guelph, ON: Centre for Families, Work & Well-Being, Father Involvement Research Alliance).
https://library.parenthelp.eu/wp-content/uploads/2017/05/Effects_of_Father_Involvement.pdf (13.02.2026).

Ana, Alexandra (2023), “Activist Burnout in Times of NGO-ization: Comparing Feminist Movements in Belgium and Romania”, *Analize: Journal of Gender and Feminist Studies*, 18 (32): 51-79.

AWID (2004), “Working with Men for Women’s Rights”, *Young Women and Leadership*, 2: 1-8.

Barker, Gary, Christine Ricardo ve Marcos Nascimento (2007), *Engaging Men and Boys in Changing Gender-Based Inequity in Health: Evidence from Programme Interventions* (Geneva: World Health Organization).

Campbell, Carole A. (1995), “Male Gender Roles and Sexuality: Implications for Women’s AIDS Risk and Prevention”, *Social Science & Medicine*, 41: 197–210.

Carlson, Juliana, Erin Casey, Jeffrey L. Edleson, Richard M. Tolman, Tova B. Walsh ve Ericka Kimball (2015), “Strategies to Engage Men and Boys in Violence Prevention: A Global Organizational Perspective”, *Violence Against Women*, 21 (11): 1406–1425.

Casey, Erin (2010), “Strategies for Engaging Men as Anti-violence Allies: Implications for Ally Movements”, *Advances in Social Work*, 11 (2): 267–282.

Casey, Erin A., Juliana Carlson, Cathlyn Fraguera-Rios, Ericka Kimball, Tova B. Neugut, Richard M. Tolman ve Jeffrey L. Edleson (2012), “Context, Challenges, and Tensions in Global Efforts to Engage Men in the Prevention of Violence against Women: An Ecological Analysis”, *Men and Masculinities*, 16 (2): 228–251.

Casey, Erin A., Richard M. Tolman, Juliana Carlson, Christopher T. Allen ve Heather L. Storer (2017), “What Motivates Men’s Involvement in Gender-based Violence Prevention? Latent Class Profiles and Correlates in an International Sample of Men”, *Men and Masculinities*, 20 (3): 294–316.

Chakraborty, Proshant, Davir Osrin ve Nayreen Daruwalla (2020), “‘We Learn How to Become Good Men’: Working with Male Allies to Prevent Violence against Women and Girls in Urban Informal Settlements in Mumbai, India”, *Men and Masculinities*, 23 (3–4): 749–771.

CSW (2004), “Report on the forty-eighth session (1-12 March 2004) Economic and Social Council Official Records”, Supplement No. 7 (E/2004/27-E/CN.6/2004/14),
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n04/335/28/pdf/n0433528.pdf>.
(13.02.2026).

Çetin-Ayşe, Çağlar (2020), “Challenges Facing Men in Questioning Masculinities: A Critique of Men’s Organizing as Feminist Allies in Turkey”, *Masculinities: A Journal of Culture and Society*, 13: 5-36.

Daly, Mary (2005), *Gender Mainstreaming in Theory and Practice* (Oxford: Oxford University Press).

Ecevit, Yıldız (2021), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları* (Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği). <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf> (13.02.2026).

Eveline, Joan ve Carol Bacchi (2005), “What Are We Mainstreaming When We Mainstream Gender?”, *International Feminist Journal of Politics*, 7 (4): 496-512.

Flood, Michael (2011), “Involving Men in Efforts to End Violence Against Women”, *Men and Masculinities*, 14 (3): 358-377.

Flood, Michael (2015), “Men and Gender Equality”. Flood, Michael ve Richard Howson (Der.), *Engaging Men in Building Gender Equality* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing): 1-31.

Flood, Michael ve Graeme Russell (2017), *Men Make a Difference: How to Engage Men on Gender Equality*, Sydney, Diversity Council Australia, <https://xyonline.net/sites/xyonline.net/files/2020-05/DCA%2C%20Men%20Make%20a%20Difference%20-%20Full%20report.pdf> (13.02.2026).

Flood, Michael (2019), “Gender Equality: Engaging Men in Change”, *The Lancet*, 393 (10189): 2386–2387.

Funk, Rus Ervin (2006), “Engaging Men in Acting for Prevention”, *Partners in Social Change*, 7 (2).

Garin, G. (2000), Report No. #5702c (Washington, D.C.: Peter D. Hart Research Associates, Inc.).

Gibbs, Andrew, Rachel Jewkes ve Yandisa Sikweyiya (2018), “‘I Tried to Resist and Avoid Bad Friends’: The Role of Social Contexts in Shaping the Transformation of Masculinities in a Gender Transformative and Livelihood Strengthening Intervention in South Africa”, *Men and Masculinities*, 21 (4): 501-520.

Göç, Murat (2025), *Erkekler, Erkeklikler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Haritalama ve İzleme Çalışması 2021-2024 Güncellemesi* (Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği). <https://ceidizler.ceid.org.tr/Erkekler-Erkeklikler-ve-Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi-Haritalama-ve-izleme-calismasi-2021-2024-Guncellemesi-i439> (13.02.2026).

Hewson-Munro, Shelley ve Sarah McCook (2023), *Working Together with Men 2.0* (RMIT University). <https://xyonline.net/sites/xyonline.net/files/2024-01/Hewson-Munro%2C%20Working%20Together%20with%20Men%202.0%202023.pdf> (13.02.2026).

Holmgren, Linn Egeberg ve Jeff Hearn (2009), “Framing ‘Men in Feminism’: Theoretical Locations, Local Contexts and Practical Passings in Men's Gender-Conscious Positionings on Gender Equality and Feminism”, *Journal of Gender Studies*, 18 (4): 403-418.

Horn, Wade F., David Blankenhorn ve Mitchell B. Pearlstein (1999), *The Fatherhood Movement: A Call to Action* (Lanham, Maryland: Lexington Books).

Kato-Wallace, Jane, G. Barker, L. Sharafi, L. Mora, G. Lauro (2016), *Adolescent Boys and Young Men*. Washington (D.C.: Promundo-US. New York City: UNFPA). https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Adolescent-Boys-and-Young-Men-final-web_0.pdf (13.02.2026).

KSGM (2018a), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010* (Ankara: KSGM). <https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planini-2007-2010-gormek-icin-tiklayiniz.pdf> (13.02.2026).

KSGM (2018b), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013* (Ankara: KSGM).

<https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/izleme-ve-degerlendirme-raporlari/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-plani-2009-yili-birlesik-raporu.pdf> (13.02.2026).

KSGM (2018c), Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023 (Ankara: KSGM). https://www.aile.gov.tr/KSGM/PDF/kadinin_guclenmesi_strateji_ve_eylem_plani.pdf (13.02.2026).

KSGM (2024), Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028 (Ankara: KSGM). <https://www.aile.gov.tr/media/158302/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2024-2028.pdf> (13.02.2026).

Lang, Sabine (2023), “NGOization Revisited: Feminist Mobilizations amidst Organizational, Resource, and Strategic Challenges”, *Analize: Journal of Gender and Feminist Studies*, 18 (32): 38-50.

MenEngage (2019), Transforming Masculinities: Towards A Shared Vision. <https://cdn.menengage.org/media/documents/resources/transforming-masculinities-towards-shared-vision/Transforming-Masculinities-Towards-a-Shared-Vision-MenEngage-Alliance.pdf> (13.02.2026).

Messner, Michael A., Max A. Greenberg ve Tal Peretz (2015), *Some Men: Feminist Allies and the Movement to End Violence Against Women* (Oxford: Oxford University Press).

Minerson, Todd, Humberto Carolo, Tuval Dinner ve Clay Jones (2011), Issue Brief: Engaging Men and Boys to Reduce and Prevent Gender-Based Violence (Toronto, ON: Status of Women Canada). https://static1.squarespace.com/static/5d77e56c1fc5e024160affa9/t/6239fe247e0f33391a1f4eae/1647967783243/wrc_swc_issuebrief.pdf (13.02.2026).

Peacock, Dean ve Gary Barker (2014), “Working with Men and Boys to Prevent Gender-based Violence: Principles, Lessons Learned, and Ways Forward”, *Men and Masculinities*, 17 (5): 578-599.

Peretz, Tal (2017), “Engaging Diverse Men: An Intersectional Analysis of Men’s Pathways to Antiviolence Activism”, *Gender & Society*, 31 (4): 526–48.

Peretz, Tal (2020), “Seeing the Invisible Knapsack: Feminist Men’s Strategic Responses to the Continuation of Male Privilege in Feminist Spaces”, *Men and Masculinities*, 23 (3–4): 447-475.

Peretz, Tal, Jocelyn Lehrer ve Shari L. Dworkin (2020), “Impacts of Men’s Gender-transformative Personal Narratives: A Qualitative Evaluation of the Men’s Story Project”, *Men and Masculinities*, 23 (1): 104-126.

Pulerwitz, Julie ve Gary Barker (2008), “Measuring Attitudes towards Gender Norms among Young Men in Brazil: Development and Psychometric Evaluation of the GEM Scale”, *Men and Masculinities*, 10 (3): 322-338.

Ratele, Kopano (2015), “Working through Resistance in Engaging Boys and Men towards Gender Equality and Progressive Masculinities”, *Culture, Health & Sexuality*, 17 (2): 144-158.

Ruxton, Sandy (2009), *Man Made: Men, Masculinities and Equality in Public Policy*. (COMAB: Coalition on Men and Boys). https://www.menshealthforum.org.uk/sites/default/files/pdf/comab-full_report-final_190309.pdf (13.02.2026).

Sancar, Serpil ve Murat Göç-Bilgin (2021), *Erkekler, Erkeklikler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Haritalama ve İzleme Çalışması* (Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği). <https://ceidizler.ceid.org.tr/Erkekler-Erkeklikler-ve-Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi-Haritalama-ve-izleme-calismasi-i238> (13.02.2026).

Sayer, Handan (2011), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı* (KSGM Uzmanlık Tezi, Ankara). <https://www.aile.gov.tr/media/2533/handansayer.pdf> (13.02.2026).

Shefer, Tamara (2014), “Pathways to Gender Equitable Men: Reflections on Findings from the International Men and Gender Equality Survey in the Light of Twenty Years of Gender Change in South Africa”, *Men and Masculinities*, 17 (5): 502-509.

Tolman, Richard M., Erin A. Casey, Juliana Carlson, Christopher Allen ve Cliff Leek (2019), “Global Efforts to Engage Men and Boys in Gender-Based Violence Prevention”, *Global Social Welfare*, 6 (4): 215-218.

UNFPA (2004), “Program of Action: Adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994”, https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/PoA_en.pdf (13.02.2026).

Wells, Lana, Liza Lorenzetti, Humberto Carolo, Tuval Dinner, Clay Jones, Todd Minerson ve Elena Esina (2013), *Engaging Men and Boys in Domestic Violence Prevention: Opportunities and Promising Approaches* (Calgary, AB: The University of Calgary Press).